

Ἦν δε λόγος ουδείς του απολλυμένου

(Για τους σκοτωμένους ούτε μια κουβέντα)

Απ' αυτές εδώ τις στήλες του φιλόξενου "Λακωνικού Τύπου" μιλήσαμε αν ο Φειδιππίδης ερχόμενος στη Σπάρτη απάντησε το θεό Πάνα στο Παρθένιον όρος. Κάτι που οι μελετητές θεωρούν μυθοπλασία, και δώσαμε τη δική μας εκδοχή, μέσω των εμπειριών των αθλητών του «Σπάρταθλον». Επίσης μιλήσαμε για τους Σπαρτιάτες και το Σιμωνίδειον επίγραμμα, «Ω ξείν, αγγέλλειν Λακεδαιμονίοις» και βάλουμε μια πινελιά για εναργέστερη απόδοσή του και πλάτεμα του νοήματος, όπως το έχει ο επιγραμματοποιός. Σήμερα από την ίδια αυτή στήλη και οδηγόν τον «πατέρα της Ιστορίας» -Ηρόδοτος κρούει, Ηροδότου είναι η φωνή που ακούτε- θα μιλήσουμε για τους Πέρσες. Ναι. Τους Πέρσες. Τους νεκρούς Πέρσες. Στις Θερμοπύλες, ως γνωστόν, την πρώτη θέση στη σκηνή του δράματος έχει ο Λεωνίδας. Ο οποίος εκάλεσε σε βοήθεια τους Οπουντίους Λοκρούς και τους Φωκείς. Τους έλεγε μάλιστα ότι δεν είχαν τίποτα να φοβηθούν, αφού ο εισβολέας Ξέρξης δεν ήταν θεός αλλά άνθρωπος. Και δεν υπάρχει άνθρωπος που στη ζωή του να μην έχει και δυστυχίες. Και μάλιστα στις τύχες των μεγάλων αναμειγνύονται και μεγάλες δυστυχίες. Άρα είναι αναπόφευκτο κι ο επελαύνων κατά της Ελλάδος, ως θνητός, να πέσει έξω στις υπερήφανες ελπίδες του («οφείλειν ων και τον επελαύνοντα ως εόντα θνητόν από της δόξης πεσείν αν»)

Κατά τη μάχη ο Ξέρξης, αφού άφησε να περάσουν τέσσερις ημέρες ελπίζοντας ότι οι Σπαρτιάτες θα φύγουν, αλλά του φαινότανε πως έμειναν από αναίδεια και ανοησία («εφαίνοντο αναιδείς τε και αβουλή διαχρεώμενοι μένειν»), οργισθείς έριξε εναντίον τους τούς Μήδους και τους Κισσίους («θυμωθείς πέμπει επ' αυτούς Μήδους τε και Κισσίους»), που τους διέταξε να τους πιάσουν ζωντανούς και να τους φέρουν μπροστά του. («εντειλάμενος σφέας ζωγρήσαντας άγειν ες όψιν την εωτού», στο άγιο πρωτότυπο).

Αλλά οι Μήδοι εφονεύθησαν και άλλοι ήρθαν στη θέση τους. Κι άλλοι κι άλλοι κι άλλοι. Έτσι πέρασε ολόκληρη η ημέρα. Μετά ο Ξέρξης έριξε στη μάχη τους «αθάνατους», ένα επίλεκτο σώμα υπό τον Υδάρνη, ελπίζοντας ότι εύκολα θα καταβάλουν τους Σπαρτιάτες. Όμως όχι μόνον αυτό δεν έγινε, αλλά αντίθετα έπεφτε κάτω αναρίθμητο πλήθος Περσών («πλήθει αναριθμήτους των Περσών»), ώστε ο Ξέρξης απ' το φόβο του για το στρατό του τρεις φορές αναπήδησε απ' το θρόνο που παρακολουθούσε («τρίς αναδραμείν εκ του θρόνου δείσαντα περί τη στρατή»). Και γενικά ήταν αδύνατον ο Ξέρξης να διαβή.

Ακολουθούν οι παράγραφοι που εμφανίζεται ο Εφιάλτης – Επιάλτην τον λέει ο Ηρόδοτος – κι εμείς ακολουθούμε σκόπιμα τον αρχαίο ιστορικό κι όχι όπως τα μετέφεραν διάφοροι στα βιβλία – που υποδεικνύει την ατραπό και το σχέδιο, υπόσχεται δε να κατορθώσει («υπέσχετο κατεργάζεσθαι») ό,τι δεν μπόρεσαν μέχρι τότε.

Προσεφέρθη μάλιστα να τεθεί ως οδηγός γύρω από το βουνό ώστε ο Ξέρξης έγινε αμέσως περιχαρής («αυτίκα περιχαρής γενόμενος ο Ξέρξης»).

Κι όταν μετά την ανατολή, την ώρα της «μεγάλης αγοράς», φθάσαμε στην κορυφαία στιγμή της σύγκρουσης, πριν ο Ξέρξης εφορμήσει, διέταξε να κόψουν κλαριά και να ρίξουν πάνω στα πτώματα των νεκρών Περσών που σχημάτιζαν λόφους, για να μην επηρεαστούν τα τμήματα που θα ακολουθούσαν. Κι όταν ο Εφιάλτης με τους άλλους ήρθαν απ' το πίσω μέρος του βουνού, ο Ηρόδοτος μας λέει, ότι οι μεν Έλληνες υπό τον Λεωνίδα επορεύοντο προς τον θάνατο, από δε τους βαρβάρους έπεφταν σωρός. Οι αρχηγοί πίσω με τα μαστίγια τους μαστίγωναν για να προχωρούν μπροστά. Και άλλοι από τους βαρβάρους έπεφταν στη θάλασσα, οι περισσότεροι όμως κατεπατούντο ζωντανοί ο ένας απ' τον άλλο. («όπισθεν γάρ οι ηγεμόνες έχοντες μαστίγας ερράπιζον πάντα άνδρα αεί ες το πρόσω εποτρύνοντες. Πολλοί εσέπιπτον ες την θάλασσαν και διεφθείροντο. Πολλώ δ' έτι πλείονες κατεπατέοντο ζωοί απ' αλλήλων») Και σωροί οι νεκροί βάρβαροι.

Κι εδώ ο Ηρόδοτος, πριν πέσει ο Λεωνίδας και οι άλλοι επιφανείς Σπαρτιάτες, έχει μια φράση, που φαίνεται και είναι, τελείως ξεκομμένη απ' όλη την άλλη αφήγηση στο κείμενο. Μια φράση μέσα στην παρένθεση. Λέει: «Ην δε λόγος ουδείς του απολλυμένου».

Δηλαδή για τους χιλιάδες σκοτωμένους Πέρσες καμιά κουβέντα. Κανένας λόγος. Ουδείς.

Πιο κάτω θα μας πει ότι εξήτησε και έμαθε όλα τα ονόματα των Σπαρτιατών που απεδείχθησαν άξιοι μνήμης, και τα ονόματα όλων των τριακοσίων. («Ως ανδρών αξίων γενομένων επυθόμην τα ονόματα, επυθόμην δε και απάντων των τριηκοσίων»). Έμαθε δε και τα ονόματα των ονομαστών Περσών, τα οποία μάλιστα αναφέρει. Για τις χιλιάδες όμως των νεκρών Περσών «ήν λόγος ουδείς». Κι αυτό το «ουδείς» τσακίζει. Αν είχαν μανάδες, αν ήσαν άνθρωποι νέοι, αν σαν άνθρωποι μέτραγαν όσο κι ο Ξέρξης και οι υιοί του κι ο Υδάρνης κι ο Μαρδόنيος κι ο Αρτάβανος, αν ήσαν σαν τον Αβρακόμη και τον Υπεράνθη, από πού έφυγαν, αν οι δικοί τους τους περίμεναν, αν. . ., αν. . ., αν. . ., «λόγος ουδείς».

Αν ήξεραν που πηγαίνουν όταν ξεκίνησαν απ' τα βάθη της Περσικής αυτοκρατορίας ή στρατολογήθηκαν βίαια στο δρόμο απ' τα κράτη που ο Ξέρξης υπέτασσε, αν ήθελαν να έρθουν στην Ελλάδα ή αν

ήξεραν καν που πέφτει η Ελλάδα, δεν τους ρώτησε κανείς. Γι' αυτούς λοιπόν «ήν λόγος ουδείς».

Είπα ότι αυτό το «ουδείς» κυριολεκτικά τσακίζει. Ούτε ένας. Το κανένας ή καμμία σημαίνει έστω ένας. Κι αν θέλουμε να αποκλείσουμε και τον έναν βάζουμε πάντοτε μπροστά την άρνηση δεν, ούτε κ.λ.π. Λέμε π.χ. είναι κανείς εδώ; Έστω ένας (εις) δηλαδή. Κι όταν θέλουμε ν' αποκλείσουμε και τον ένα λέμε: Δεν είναι κανείς. Όπως εδώ. Ουδέ εις (ουδείς).

Τι ουδείς; Λόγος. Ο λόγος που όλα τα μπορεί, γι' αυτούς ουδείς. Δικαιοσύνη πουθενά. Ούτε στη ζωή ούτε στο θάνατο. Ούτε μνημείο έστω στον άγνωστο στρατιώτη. Ούτε μνήμη, ούτε μνήμα και μνημόσυνο. Ουδείς. Και δε μιλάμε για πόνο για τους σκοτωμένους ή εκείνους που βογγάνε.

Και πιο κάτω ο Ηρόδοτος, ο μέγας αυτός ιστορικός των ίσων αποστάσεων μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων, χωρίς εξιδανίκευση του ενός και μείωση του άλλου, θα μας ειπεί ότι οι στρατιώτες του Μαρδόνιου, σ' όποιο μέρος κι όποιο έθνος έφθαναν, άρπαζαν τους καρπούς και ετρέφοντο. Αν δεν υπήρχε κάτι να φάνε κατέτρωγαν το χόρτο, ξεφλούδιζαν τα δέντρα και έτρωγαν το φλοιό και τα φύλλα, σε ήμερα και άγρια και δεν άφηναν τίποτα. Κι' όλα αυτά από την πείνα. («Και των δενδρέων τον φλοιό περιλέποντες και τα φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον. Των τε ημέρων και των αγρίων και έλειπον ουδέν. Ταύτα δε εποίειον υπό λιμού»). Κι έπεσε κι αρρώστια και δυσεντερία και επέθαιναν στην πορεία. (Επιλαβών δε λοιμός τε τον στρατόν και δυσεντερίη κατ' οδόν διέφθειρε»).

Ακόμα και γι' αυτούς βρήκε λόγια και μας είπε. Για τους πεσόντες όμως Πέρσες στις Θερμοπύλες «λόγος ουδείς».

Και δεν είναι μόνο ότι η φράση είναι ξεκομμένη και μέσα στη παρένθεση, κι ο μεγάλος ιστορικός και φιλόσοφος και τεχνίτης του λόγου φέρνει τον αναγνώστη με μια φράση στο απόλυτο κενό με έξι μόνον λέξεις, αλλά την έχει και σε ενικόν αριθμόν. Δεν λέει: ήν δε λόγος ουδείς των απολλυμένων ή τοις απολυμένοις, δηλαδή για τους σκοτωμένους, αλλά του απολλυμένου. Ένας μόνο για το αμέτρητο πλήθος των χαμένων. Το μέρος αντί του όλου.

Αλήθεια τόβαλε τυχαία σε ενικόν αριθμόν ή για να τονίσει περισσότερο μειώνοντας μέχρι μηδενισμού; πώς τους βλέπουν και γιατί τους προορίζουν οι εξουσιαστές; Άλλοι ανόητοι κι αυτοί αφού στο ίδιο εντέλει καταλήγουν ).

Θα επιμείνω, ακόμα λίγο εν γνώσει ότι μειώνω το νόημα και την τέχνη του Ηροδότου. Τόβαλε γι' αυτό στον ενικό ή για να δηλώσει τον άνθρωπο του κόσμου, τον οποιοδήποτε στρατολογήθηκε χωρίς να ξέρει, βίαια ή με προπαγάνδα δεν έχει σημασία, και για τους αιώνες που θα' ρθουν, για να φανεί η εικόνα του ανακατώματος του κόσμου;

Του παραλογισμού και της αναισθησίας; Γιατί τι άλλο λέει εκείνο το «ήν», το ρήμα δηλαδή το σπουδαιότερο απ' όλα τα μέρη του λόγου μπροστά - μπροστά; Και γιατί μπήκε το «ήν»; Τί σημαίνει μαζί με το «ουδείς»; Ήν ουδείς; Το ένα δεν αναιρεί το άλλο;

Ζωντανή και συγκλονιστική η φράση μέσα στη συντομία της, μέχρις εξαφανίσεως του λόγου, γυμνή από επίθετα ή άλλες λέξεις, που εμφανίζεται δίχως να περιμένεις, φανερώνει του κόσμου την παράνοια, με σοφία, τέχνη και ψυχή. Κυρίαρχη φωνή στο χάος. Μέσα απ' αυτή τη φράση οδηγεί τον άνθρωπο στο «ήν». Στην ανακάλυψη του αιώνιου πόνου που μόνον αυτός υπάρχει, και προέρχεται από την παρανοϊκή και παράλογη πορεία του. Και ποιός θεός μπορεί να ειπεί κάτι γι' αυτά!

Ας προσπαθήσουμε να πιάσουμε με τη φαντασία μας, τις χιλιάδες, τα εκατομμύρια των χαμένων ανθρώπων μέσα στα απέραντα πεδία των μαχών, από τη μία μεριά και την άλλη. Κι όλοι αυτοί να είναι ασήμαντες λεπτομέρειες μπροστά στη “νίκη” και το “θρίαμβο” των τρανών. Που μίλησαν για θυσία, χρέος, καθήκον. Και τους έκαμαν να πιστέψουν κι αν δεν πιστέψουν τους εξαναγκάζουν. Κι ότι μ' αυτά προκόβει τάχα η ζωή, κι ο άνθρωπος ευτυχεί. Δαρειοί, Ξέρξηδες, Αλέξανδροι, Καίσαρες, Αννίβες, Ταμερλάνοι, Βογιαζήτ, Αττίλες, Σταυροφόροι, Πάπες, Χίτλερ, Στάλιν, Κλίντονες, θρησκείες, ιδεολογίες, που οδηγούν πάντοτε εκατομμύρια ανθρώπων στο χαμό. Και λόγος ουδείς του απολλυμένου. Κι όμως καθένας από αυτούς σαν άνθρωπος με δύο μάτια, δυό αυτιά, ένα κεφάλι, δύο χέρια και δύο πόδια, να μετρά όσο οι Καίσαρες κι οι Αλέξανδροι, κι ο Κορτέζ κι ο Πάπας κι ο Χίτλερ.

Και πού είναι οι Καίσαρες, οι Χίτλερ, οι Στάλιν, οι ιεροεξεταστές; Μη δεν είναι ένα φανταχτερό ψέμα; Μη κι αυτοί δεν χάθηκαν δίχως τίποτα να κερδίσουν; Μη δεν είναι χαμένοι και σκεπασμένοι απ' το σύννεφο της ανθρωπότητας; Παρά, κάθε φορά, από παλιά και μέχρι τώρα βυθίζουν την ανθρωπότητα στο αίμα. Και μήπως όλα τούτα δεν είναι αδιέξοδα και οδηγούν μόνο σε σκοτεινούς δρόμους και γεννούν τρομάρα;

Και μήπως όταν χάνεται μια ασήμαντη ψυχούλα, μονομιάς χάνεται κι ένα σύμπαν; Γιατί λοιπόν το σωστό να μην είναι το αντίθετο;

Πιάστε με τη φαντασία σας το “ήν δε λόγος ουδείς του απολλυμένου” μέσα στους αιώνες κι απαντήστε τίμια αν ο άνθρωπος είναι το λογικό ον ή το χειρότερο θεριό γιατί διαθέτει λογικό...